

Łukasz Lewkowicz

Niezaangażowany uczestnik? Słowacja wobec Inicjatywy Trójmorza

Zaangażowanie Słowacji w Inicjatywę Trójmorza (*Three Seas Initiative, 3SI*) pozostaje nieznaczące. Z tego powodu dyskurs publiczny dotyczący 3SI ma w tym państwie znaczenie marginalne i ogranicza się do kilku wypowiedzi polityków i analiz eksperckich. Słowacy podchodzą do tego formatu pragmatycznie i w tym momencie nie widzą wartości dodanej związanej z zaangażowaniem się w Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza (*Three Seas Initiative Investment Fund, 3SIIF*). Bratysława chce utrzymania prounijnego charakteru Trójmorza. Słowacy są przeciwnikami instytucjonalizacji 3SI, uważają, że należy utrzymać funkcjonowanie formatu poprzez roczne quasi-prezydencje. Wpływ na postawę Słowacji wobec 3SI może mieć zmiana w podejściu do formatu takich państw jak Austria i Republika Czeska. Na stanowisko Bratysławy może się przełożyć również większe zaangażowanie USA i Niemiec.

Uwarunkowania współpracy w ramach 3SI. Z punktu widzenia położenia geograficznego terytorium Słowacji ma kluczowe znaczenie dla rozwoju połączeń infrastrukturalnych i energetycznych na osi Północ – Południe, co stanowi strategiczny cel funkcjonowania 3SI. Istotny w tym zakresie jest otwarty w 2022 r. interkonektor gazowy Polska-Słowacja. Jednocześnie nadal niedokończony jest słowacki odcinek szlaku komunikacyjnego Via Carpatia. Wciąż brakuje stosunkowo krótkiego odcinka drogi ekspresowej R4 z Preszowa do granicy polsko-słowackiej. Wyzwaniem jest również brak działań dotyczących budowy autostrady D3 w regionie Kysúc, w kierunku granicy z Polską.

Strona słowacka jest politycznie zainteresowana rozwojem współpracy regionalnej w Europie Środkowej. W obu programach rządu – z 2020 i 2021 r. – podkreśla się „ponadstandardowe” relacje z Czechami oraz „sprawdzone” relacje z Polską, Węgrami i Austrią. Władze Słowacji deklarują także kontynuację wspierania transformacji Ukrainy oraz jej dążeń do integracji europejskiej. Za najważniejszy format współpracy regionalnej uznawana jest Grupa Wyszehradzka (V4). W dokumentach brakuje bezpośredniego odwołania do innych formatów współpracy regionalnej, w których Słowacja uczestniczy. Znajduje się tam jedynie enigmatyczny zapis o „partnerstwie z innymi państwami i ugrupowaniami regionalnymi”.

Przedstawiciele Kancelarii Prezydenta wskazują, że w kontekście trwającej na Ukrainie wojny ważnym formatem współpracy regionalnej powinna być przede wszystkim Bukaresztańska Dziewiątka. Wspominają również o istotnej roli w tym zakresie Trójkąta Sławkowskiego z udziałem Austrii i Republiki Czeskiej, chociaż wciąż brakuje konkretnych rezultatów działalności tego ugrupowania. Urzędnicy prezydent Zuzany Čaputovej sceptycznie odnoszą się do przystąpienia Słowacji do 3SIIF. Argumentują to brakiem przejrzystości funkcjonowania Funduszu i jego dużym niedoinwestowaniem. Dotychczasowa działalność rządu i prezydent Čaputovej wskazuje na dość marginalne znaczenie 3SI w polityce zagranicznej i gospodarczej Słowacji.

Podmioty zaangażowane w 3SI. Na Słowacji problematyka Inicjatywy Trójmorza pozostaje w polu zainteresowania niektórych ośrodków eksperckich oraz tych urzędników państwowych, którzy bezpośrednio zajmują się udziałem Słowacji w kolejnych szczytach 3SI. Ponieważ Inicjatywa Trójmorza wciąż jest w dużym stopniu formatem prezydenckim, to głównym ośrodkiem koordynującym polityczną aktywność Słowacji w 3SI jest Kancelaria Prezydenta. Zasadniczą rolę w tym zakresie odgrywa krajowy koordynator ds. 3SI – trójmorski „szerpa” – którym obecnie jest główny doradca prezydenta ds. polityki zagranicznej.

Drugim istotnym ośrodkiem koordynującym współpracę w ramach Inicjatywy Trójmorza jest Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Europejskich, które wypracowuje stanowisko strony słowackiej na kolejne szczyty 3SI. Natomiast

głównym sektorowym punktem kontaktowym, szczególnie jeśli chodzi o Fundusz Inwestycyjny, jest Ministerstwo Finansów.

Na Słowacji problematyka Inicjatywy Trójmorza jest praktycznie nieobecna w dyskursie publicznym. Pozostaje w polu zainteresowania niektórych ośrodków eksperckich. Najszerza analiza dotycząca podejścia Słowacji do 3SI została przygotowana w 2021 r. przez Tomáša Strážaya, dyrektora think tanku SFPA, w pracy eksperckiej AMO *The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative*. 3SI promuje także działający w Bratysławie think tank Globsec, który m.in. uczestniczył w 2018 r. w Forum Biznesu Inicjatywy Trójmorza. Natomiast w mediach głównego nurtu artykuły dotyczące 3SI pojawiają się przede wszystkim przy okazji kolejnych szczytów tego formatu.

Słowacja w ramach 3SI. Słowacja zalicza się do najbardziej niezdecydowanych państw uczestniczących w Inicjatywie Trójmorza (obok Austrii, Republiki Czeskiej i Węgier). Sam akces Słowacji do 3SI w 2016 r. wynikał głównie z przyjacielskich relacji ówczesnego prezydenta Słowacji, Andreja Kiski, z prezydentem Andrzejem Dudą. Motywem przewodnim stanowiska Słowacji wobec 3SI jest chęć utrzymania prounijnego charakteru inicjatywy. Bratysława nie jest obecnie zainteresowana żadną formą „emancypacji politycznej” 3SI. Inicjatywa postrzegana jest przez słowackich decydentów jako stosunkowo nowy format regionalny, który wciąż się rozwija i powinien funkcjonować równolegle z innymi ugrupowaniami regionalnymi.

Bratysława preferuje dotychczasowy model rotacyjnej quasi-prezydencji w ramach 3SI. Jednocześnie strona słowacka negatywnie postrzega pomysły powołania stałego sekretariatu 3SI. Dla Słowaków priorytet ma ekonomiczny wymiar współpracy trójmorskiej i dlatego najważniejszą rolę w tym zakresie odgrywać powinno Ministerstwo Finansów.

Zdaniem słowackich ekspertów, ambiwalentny stosunek Słowacji do 3SI wynika z kilku czynników. Jednym z nich jest niejasny sposób finansowania projektów priorytetowych. Słowacja zgłosiła na szczycie w Bukareszcie szereg dużych projektów infrastrukturalnych, m.in. rurociąg Eastring, nie wskazując jednak, skąd weźmie środki na ich realizację. Wydaje się, że tak duże inwestycje wykraczają poza realne możliwości 3SIIF. Strona słowacka powinna skoncentrować się raczej na agendzie cyfrowej i mniejszych projektach energetycznych i pod tym kątem zmienić listę projektów priorytetowych. Słowacja podchodzi pragmatycznie do 3SI i w tym momencie nie widzi wartości dodanej związanej z zaangażowaniem się w 3SIIF. Dla Bratysławy istotne jest obecnie głównie dobre wykorzystanie środków z budżetu UE. Może się to jednak zmienić w sytuacji, gdy Słowacja stanie się płatnikiem netto.

Czynnikiem, który mógłby spowodować zmianę obecnego stanowiska Słowacji wobec Inicjatywy Trójmorza, może być większe zaangażowanie się w 3SIIF inwestorów prywatnych. Zdaniem Słowaków, zwiększony udział strony amerykańskiej w Funduszu zwiększyłby atrakcyjność 3SI w oczach słowackich decydentów. Ponadto strona słowacka z zadowoleniem przyjąłaby większe zaangażowanie się Niemiec w 3SI. Innym problemem wskazywanym przez ekspertów jest brak włączenia do 3SIIF międzynarodowych instytucji finansowych, takich jak Europejski Bank Inwestycyjny czy Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Inicjatywa Trójmorza uważana jest także za użyteczne narzędzie współpracy na poziomie regionalnym. W tym kontekście pozytywnie oceniany jest organizowany cyklicznie Samorządowy Kongres Regionów Trójmorza w Lublinie, w którym uczestniczą samorządowcy z niektórych krajów słowackich.

Wnioski

- Bratysława dostrzega pewien potencjał w 3SI i aprobuje rozwój regionalnej infrastruktury. Jednocześnie podchodzi sceptycznie do politycznego wymiaru tego projektu, szczególnie w kontekście ewentualnego rywalizowania z UE. Decydenci i eksperci podkreślają zasadnicze znaczenie Grupy Wyszehradzkiej w polityce regionalnej Słowacji. Strona słowacka chce, żeby 3SI była tylko uzupełnieniem V4 i UE.
- Słowacja chce uniemożliwić Inicjatywie przekształcenie się w organizację o charakterze politycznym i stanowczo sprzeciwia się tworzeniu formalnej struktury 3SI. Niewątpliwie Bratysławie zależy, żeby

Inicjatywa Trójmorza zachowała przede wszystkim gospodarczy charakter – problemem jest jednak wskazanie źródeł finansowania dużych projektów infrastrukturalnych.

- Stosunek Słowacji do 3SI będzie zapewne w przyszłości ulegał poprawie, ponieważ wzrasta zainteresowanie tym projektem ze strony USA i Niemiec. Ponadto Bratysława będzie próbowała wzmocnić relacje z pozostałymi państwami 3SI ze względu na trwającą obecnie wojnę rosyjsko-ukraińską. Wspólnym mianownikiem przyszłej współpracy regionalnej może być m.in. odbudowa infrastruktury na Ukrainie.
- Dużym wyzwaniem stojącym przed Słowacją są zbliżające się przedterminowe wybory parlamentarne i w rezultacie zmiana rządu, która spowodować może istotną reorientację polityki zagranicznej tego państwa. Obecny lider sondaży przedwyborczych, lewicowa partia Smer-SD, postrzega 3SI jako projekt amerykański i antyrosyjski, więc nie należy liczyć na większe zaangażowanie nowego rządu w ten format.

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Nauka dla Społeczeństwa” nr projektu NdS/543014/2022/2022 kwota dofinansowania 1 500 000, całkowita wartość projektu 1 547 200, Centrum Badawcze Inicjatywy Trójmorza przy ISP PAN.

**NAUKA DLA
SPOŁECZEŃSTWA**